

Sosyal Bilimler Dergisi

Journal of Social Sciences

| e-ISSN 2602-229X |

ARAŞTIRMA MAKALESİ

RESEARCH ARTICLE

1980 ASKERİ DARBESİ SONRASINDA İKTİDARA GELEN ANAVATAN PARTİSİ İCRAATLARI HAKKINDA BİR DEĞERLENDİRME

Coming to Power After the 1980 Military Coup Homeland Party an Assessment on its Activities

Şeyda BELHAN*

Buca Halk Eğitim Merkezi, İzmir, Türkiye.

Geliş Tarihi/Received Date: 31.10.2021

Kabul Tarihi/Accepted Date: 25.11.2021

ÖZ

Bu çalışmada 12 Eylül 1980 Darbesi sonrasında İktidara gelen ANAP sivil iktidarı ve bu iktidarın demokrasiye katkılarının incelenmesi amaçlanmıştır. ANAP'ın kurucusu Özal'ın aktif siyasete atıldığı ilk yıllarda, Milli Güvenlik Konseyi üyeleri ile ılımlı ve uyumlu bir tavır sergilediği gözlenmiştir. ANAP iktidarının ilk yıllarında, Hükümet Kararnameleri, Çankaya Köşkünde Başbakanlığa hiç sorulmadan değiştirildiği ve Özal'ın bu müdahalelere sesini çıkarmadığı ve sabırlı davrandığı görülmüştür. 1984 yılının sonlarına doğru, önce ekonomik, sonra siyasal konularda Çankaya'ya "hükümetin takdir" açıkça bildirilmeye yani iktidar olunmaya başlanmıştır. 24 Ocak 1980 Ekonomik Tedbir Kararları enflasyonu düşürememiş, aksine enflasyonun kronik hale gelmesine neden olmuştur. Turgut Özal'ın liderliğindeki ANAP iktidarının, seçim öncesinden itibaren savunduğu değişim, farklı siyaset ve yönetim anlayışını seçim sonrasında da devam ettirdiği görülmüştür. Dönemin anketlerine göre, 12 Eylül sonrasında politikacı imajının değiştiği, "dava adamlığı" yerine daha çok "iş bitiricilik" ve "icraatçılık" söylemlerinin ön plana çıktığı tespit edilmiştir. Bu dönemde bireyci ve çıkarıcı davranışların egemen kılındığı gözlenmiştir. Sosyal nitelikli harcamaların bütçedeki payı azalmış dış borç ödemelerinin payı ise sürekli yükselmiştir.

Anahtar Kelimeler: Turgut Özal, ANAP iktidarı, ANAP'ın İcraatları, Siyasi Analiz.

ABSTRACT

In this study, it is aimed to examine the Motherland Party (ANAP) civil government that came to power after the September 12, 1980 coup and the contributions of this government to democracy. It has been observed that Özal, the founder of the ANAP government, displayed a moderate and harmonious attitude with the members of the National Security Council during the first years of active politics. In the early years of the ANAP government, it was observed that the Government Decrees were changed in the Çankaya Mansion without asking the Prime Ministry, and Özal did not speak up and behave patiently with these interventions. Towards the end of 1984, "the government's discretion" was clearly declared to Çankaya, first on economic and then on political issues, and the government began to be ruled. The Economic Precautionary Decisions of January 24, 1980 failed to reduce inflation, on the contrary, they caused inflation to become chronic. It has been observed that ANAP, led by Turgut Özal, has continued the change, different politics and management approach it has defended since before the election. According to the surveys of this period, it was determined that after September 12, the image of the politician changed, rather than the "case man", "practicality" and "executionism" came to the fore. In this period, it was observed that individualistic and self-interested behaviors were dominated. The share of social expenditures in the budget has decreased, while the share of external debt payments has increased continuously.

Keywords: Turgut Özal, ANAP Governments, Governmental Performance of ANAP, Political analysis.

Please cite this paper as follows/Atıf için:

Belhan, Ş. (2021). 1980 Askeri Darbesi Sonrasında İktidara Gelen Anavatan Partisi İcraatları Hakkında Bir Değerlendirme. *Alinteri Sosyal Bilimler Dergisi*, 5(2): 111-123. <https://doi.org/10.30913/alinterisosbil.1016753>

GİRİŞ

12 Eylül askeri müdahalesinden bir süre sonra, eski siyasal partiler kapatılmış ve halkoylamasıyla kabul edilen 1982 Anayasası'yla “*yeni bir siyasal düzen*” getirilmesi amaçlanmıştır. Yeni bir siyasal düzen kurmak amacıyla, demokrasiye yeniden geçiş süreci içinde, 1983 yılı ilkbaharında yeni siyasal partiler kurulmuştur. Bunlardan, 12 Eylül'ün temsilcisi olduğunu söyleyen Milliyetçi Demokrasi Partisi, sosyal-demokrat nitelikte olduğunu savunan Halkçı Parti ile Anavatan Partisi, seçime katılmasına izin verilen üç parti olmuştur.

Anavatan Partisi, 20 Mayıs 1983'te, Adalet Partisi azınlık hükümeti sırasında alınan ve 12 Eylül döneminde de uygulaması sürdürülen 24 Ocak 1980 ekonomik önlemler paketini hazırlayan, 12 Eylül döneminde bir süre iktisadi işlerden sorumlu Başbakan Yardımcısı olan Turgut Özal tarafından kurulmuştur.

Anavatan Partisi, Özal'ın çevresinde örgütlenmiş, büyük ölçüde kişiselleşmiş bir partidir. Bu nedenle, Türk Siyasi Tarihi'nin mihenk taşlarından biri olan Anavatan Partisi'nin kuruluşu ve ilk iktidar yılları, siyasi literatüre “*Özalizm*” olarak geçmiştir. Siyasal kadrosu önemli ölçüde, devlet ve özel kesim deneyimi sırasında Özal'la birlikte çalışmış teknokratlardan, Milli Selamet Partisi'nden, Milliyetçi Hareket Partisi'nden, Adalet Partisi'nden, hatta Cumhuriyet Halk Partisi'nden gelme, bir önceki dönemde fazla ön planda olmayan politikacılardan oluşmuştur. Anavatan Partisi, dört temel siyasal eğilimi birleştirme iddiasıyla ortaya çıkmıştır.

Uzun ve sıkıntılı bir süreçten sonra, ANAP ve Özal, Milli Güvenlik Konseyi'nin veto barajını aşmıştır. Böylece 6 Kasım 1983 seçimlerine katılan ve kendine seçime katılan “*tek sivil parti*” görünümü veren Anavatan Partisi, seçimlerde oyların yaklaşık yüzde 45'ini alarak tek başına iktidar olmayı başarmıştır.

Türkiye'de daha önce “*Özal Dönemi*” gibi bir dönem yaşanmamıştır. Hakkında en çok kitap yazılan ve daha niceleri yazılacak olan bir dönemdir. Bu tespitlerden hareketle, bu çalışmanın amacı, konuyla ilgili yapılan araştırmalar ve birbirine benzeyen çalışmalardan biri olmak değildir. Aksine, aynı konuya sosyal, kültürel ve daha önemlisi Atatürk ilke ve inkılapları açısından yaklaşarak, yaşanan olayları Cumhuriyet tarihine katkıları ya da etkileri açısından analiz etmektir.

Bu çalışmada 12 Eylül 1980 Darbesinden sonrasında İktidara gelen ANAP sivil iktidarı ve bu iktidarın demokrasiye katkılarının incelenmesi amaçlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda; sosyal, kültürel ve Atatürk ilke ve inkılapları açısından, ANAP'ın kuruluş sürecinde, öncesinde ve sonrasında yaşanan olayların Cumhuriyet tarihine katkıları ve etkileri analiz edilmiştir. Çalışmanın kapsamı, Anavatan Partisi'nin kuruluşu ve ideolojisi, 6 Kasım 1983 seçimleri ve Anavatan Partisi'nin İktidara gelişi, Anavatan Partisi'nin iktidarını pekiştirme süreci, icraatlarının analiz edilmesi ve değerlendirilmesi ile sınırlanmıştır.

YÖNTEM

Bu çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Araştırmanın konusu ve kapsamı geçmişe dönük siyasi analiz ve değerlendirmedir. Bu nedenle veri toplama aracı olarak doküman toplama ve literatür tarama teknikleri kullanılmıştır. Gazete-dergi haberleri, gazete ve siyasi dergi makaleleri, siyaset ve siyasi biyografi konulu kitaplar ile

kayıtlı siyasi demeçler, parti ve hükümet programları toplanmış ve incelenmiştir. Toplanan belgeler ve literatür kaynakları üzerinde içerik analizi yapılmıştır. Analiz bulguları, dönemseller temalar altında gruplandırılmış ve değerlendirilmiştir.

Bu çalışmada, politikaya siyasi geçmişi olmadığını iddia ederek giren ve 1980 sonrası dönemde, “neo-liberalizm”ın Türkiye temsilcisi olan ANAP’ın iktidar olma süreci ve icraatları incelenmektedir. ANAP’ın kuruluşu, kurumsallaşması ve siyaset sahnesinde yerini alması değerlendirilmektedir. 6 Kasım 1983 Milletvekili Genel Seçimleri ve ANAP’ın iktidara gelişi işlenmektedir. ANAP’ın iktidarını sağlamlaştırması ve icraatları analiz edilmektedir. Sonuç bölümünde ise ulaşılan temel bulgular sunulmaktadır.

12 EYLÜL 1980 DARBESİ, DEMOKRASİYE DÖNÜŞ VE YENİ SİYASİ DÖNEME GEÇİŞ SÜRECİ

12 Eylül Askeri Darbesinden sonra iktidarı elinde bulunduran Milli Güvenlik Konseyi yönetimi, siyasi parti liderleri ve önde gelen siyasi parti mensupları hakkında bir dizi cebri tedbirler uygulamıştır (Turgut, 1986:72). Örneğin, Türkeş ve Erbakan, İzmir Uzunada’ya gönderilirken, Ecevit ve Demirel Hamzakoy’a gönderilmiştir. Demirel ve Ecevit’in zorunlu ikametleri bir ay sürerken, haklarında ceza davası açılan öbür iki liderden Erbakan 1, Türkeş 4,5 yıl tutuklu kalmıştır. Hatta Milli Güvenlik Konseyi yönetimi, Demirel’i önce Pakistan’a, daha sonra bir Afrika ülkesine sürgüne göndermeyi düşünmüşse de daha sonra bu plâni uygulamaktan vazgeçmişlerdir. Liderler sürgüne götürülürken ve serbest bırakıldıklarında kendilerine siyasal demeç ve faaliyet yasağı da getirilmiştir. (Turgut, 1986:72). Bu sırada Özal’ın tutuklanması da düşünülmüş ancak, tutuklu bir kişiyle ekonominin yürütülemeyeceği düşünülerek vazgeçilmiştir (Arcayürek, 1986:399). Ayrıca siyasi liderlere çeşitli uyarı yazıları da tebliğ edilmiştir. Bunların ilkinde “Hiçbir konuda beyanat vermeye yetkiniz yoktur” cümlesi yer almış, aslında bunun bir “yetki” değil “hak ya da özgürlük” olduğu yadsınmıştır (Tanör, Boratav ve Aksin, 2000:28-29; Doğan, 1985:32).

12 Eylülde ülke yönetimine el koyan Milli Güvenlik Konseyi üyeleri 18 Eylül 1980’de, “milletin kayıtsız şartsız egemenliğine, demokratik ve laik Cumhuriyet ilkelerine dayalı yeni bir Anayasa düzeni” vaadini içeren bir metinle ant içerek görevlerine başlamışlardır (Arcayürek, 1986:399). Milli Güvenlik Konseyi, yürütme işini bütünüyle yerine getiremeyeceği için Bakanlar Kurulu kurulmasına karar vermiş ve eski politikacılara hükümet kurma teklifi yapmıştır. Ancak eski politikacılar hükümeti kurmaya yanaşmayınca, emekli Oramiral Bülent Ulusu hükümeti kurmakla görevlendirilmiştir.

27 kişilik hükümetin 9 üyesi, 12 Mart Rejimi dönemi ve sonrasında kurulan Nihat Erim, Ferit Melen-Naim Talu ve Sadi Irmak hükümetlerinde görev almış kişilerdir (Turgut, 1986:182). Bunlardan biri de 24 Ocak Kararlarının mimarlarından Turgut Özal’dır. Özal’dan yararlanmasını Evren’e, onu Elektrik Etüt’te çalıştığı günlerden tanıyan Vehbi Koç tavsiye etmiş, Özal daha sonra Başbakan Yardımcılığı görevine getirilmiştir. 30 Eylül 1980’de güvenoyu alan hükümet göreve başlamış, ancak Milli Güvenlik Konseyi hayat pahalılığı, sendikalar, dernek faaliyetlerinin izlenmesi gibi önemli gördüğü konularda yürütme yetkisini bizzat kullanmaktan da geri kalmamıştır.

Seçimle gelen merkezi organları dağıtan MGK, yerel yönetimleri de, 25 Eylül 1980 tarihli ve 2303 ve 2304 sayılı yasalarla yeniden düzenlemiştir. Bu kanunlar doğrultusunda, il genel meclisleri ile belediye meclisleri feshedilmiş, belediye başkanları görevden alınarak yerlerine yenileri atanmıştır. Yeni bir anayasa yapılıncaya kadar 7 maddeden oluşan Anayasa Düzeni Hakkında Kanun, “*Büyük Türk Milleti adına tarihi sorumluluk duygusu ile*” yürürlüğe konmuştur. 2356 sayılı Milli Güvenlik Konseyi Hakkında Kanun’la, Türkiye Büyük Millet Meclisi fiilen göreve başlayıncaya kadar Milli Güvenlik Konseyi’nin görevine devam edeceği hükme bağlanmıştır. Milli Güvenlik Konseyi ilk aylarda yoğun bir yasama faaliyetine girişmiştir. 5 kişilik yasama organı sayesinde, ilk altı ayda 123 ve 1981’in sonuna gelindiğinde 51’i yeni, toplam 268 adet yasa çıkarılmıştır. Yeni yasa ve yasa değişiklikleri arasında en dikkat çekici olanları, sıkıyönetim kanunu değişiklikleri, ceza yargılamasına ve ölüm cezasının yerine getirilmesine ilişkin olanlardır¹.

Bu yeni dönemde, kamu özgürlükleri ve temel haklar kısıntıya uğratılmıştır. Basın özgürlüğü sansürle kısıtlanmış, toplantı ve gösteri yürüyüşleri izne bağlanmıştır. Türk Hava Kurumu, Çocuk Esirgeme Kurumu ve Kızılay Dışındaki tüm dernek ve sendikalar ile siyasal partilerin faaliyetleri durdurulmuştur. Dernek ve sendika faaliyetleri önemli kayıtlamalara tâbi tutulmuş, iş uyuşmazlıklarının çözümü Yüksek Hakem Kurulu’nun kararlarına bağlanmıştır. Yasama ve kişi dokunulmazlığı hakları önemli ölçüde zarar görmüş, 1964’ten beri uygulamadan düşmüş olan idam cezaları uygulanmaya başlamıştır. Gözaltı süresi 90 güne çıkarılmış, 3 yıldan az hapis cezaları için temyiz hakkı kaldırılmıştır. 10.000’in üzerinde kamu personeli, yargı kararı olmadan, bir daha kamu hizmetinde çalıştırılmamak üzere görevlerinden çıkarılmıştır (Belge, 1992:71-77, 87-94). Vatandaşlık Kanunu’nda yapılan değişikliklerle, yurtdışına kaçan pek çok kişi vatandaşlık haklarını yitirmiş ve mal varlıklarına el konulmuştur.

Darbe sonrası politika sahasında meydana gelen değişimler şöyle özetlenebilir. 12 Eylül parti tabanlarını değiştirmiş ve 12 Eylül’e gelirken parti tabanları saygınlıklarını yitirmiştir. Darbe sonrası, politika gündemden düşmüş, politikacıların bir kısmı yargılanarak, tutuklanarak ve mahkûm edilerek politikacı tipi karalanmıştır. Bu durum insanları politikadan uzaklaştırmış, fiilen politika yapanları ise ürkütmüştür. Dolayısıyla, yeni partileşme döneminde eski olan her şey değiştirilmeye çalışılmıştır (Doğan, 1985:321-322). Ancak ne seçmenin ne de eski fikirlerin yerine yenisini koyamayacağını bilen Milli Güvenlik Konseyi, Türkiye’yi yeni fikirler üzerine oturtamamıştır (Arcayürek, 1986:144-145). Demokrasiye dönüş süreci ve sonrasında ortaya çıkan siyasal gelişmeler ve eski partilerin tekrar kurulması ile iktidara yeniden sahip olmaları, Milli Güvenlik Konseyi’nin Türkiye’yi yeni fikirler üzerine oturtmadığını göstermiştir (Doğan, 1985:235).

Anavatan Partisi’nin Kuruluşu ve İdeolojisi

Özal, parti kurma fikrini kafasına koyduktan sonra yakın çevresine bir büro ayarlanması, çekirdek kadro oluşturulması ve propaganda ekibi seçilmesi için talimatlar vermiştir (Turgut, 1986:121). Kurucular kadrosunu büyük bir dikkatle oluşturan Özal, önce eskiden çalıştığı Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) kadrolarına, iş adamları-

¹ Yasalarla ilgili bilgi için bkz. Resmi Gazete, S: 17216, 10.01.1981; S: 17227, 21.01.1981; S: 17229, 23.01.1981; S: 17214, 08.01.1981; S: 17254, 17.02.1981; S: 17264, 27.02.1981 ve S: 17279, 14.03.1981.

yöneticilerine ve bankacılara el atmıştır. İş çevreleri ve bankacılarla Başbakan yardımcılığı sırasında çok sıkı ilişkileri olmuştur (Arcayürek, 2000:63). Tüm kuvvet komutanları, Evren ve MGK Genel Sekreteri ile görüşen Özal, parti kurması konusunda önceden onay almıştır (Doğan, 1985: 229). O günlerdeki kulis bilgilerine göre MGK sekreterliği Özal'ı da veto edileceklerin arasına koymuş, Evren'in istememesi üzerine sonradan listeden çıkarılmıştır (Turgut, 1986:142; Donat, 1987a; Donat, 1987b). Veto edilme riskinin ortadan kalkması Özal'ı oldukça rahatlatmış ve ANAP'ın kurulma sürecini hızlandırmıştır.

Propaganda tekniklerinden örgütlenmeye, hükümetteki icraatından muhalefet anlayışına kadar Türkiye'de daha önce görülmeyen pek çok yeniliğin öncülüğünü yapan Anavatan Partisi, 20 Mayıs 1983 günü Turgut Özal tarafından İçişleri Bakanlığı'na verilen kuruluş dilekçesi ile kurulmuştur. Partinin kurucuları, bürokrat, teknokrat ve işadamlarından oluşmuştur (Turgut, 1986: 140-141). Partiye "Anavatan" isminin seçilme sebebini Özal şöyle açıklamıştır:

"Anavatan birleştirici bir isimdir. Şu anda da Türkiye'nin birleştirici hareketlere ve birleştirici sembollere ihtiyacı vardır. 1980'lerde Türkiye parçalanmayla karşı karşıya kaldı. Şimdi vatanın bütünlüğünün sembolize edilmesi lazımdır. Bu bütünlüğü en iyi belirten Anavatan'dır (Doğan, 1985:154). Şimdi vatana sahip çıkmak lüzumludur. Onun için de partimizin adı Anavatan olacaktır" (Doğan, 1985:332-333).

Felsefesinde kavga yerine hizmet yatmakta olan ANAP, kadroları ve düşünceleri itibarıyla genç, yenilikçi ve özgürlükçü bir partidir. ANAP'ın diğer siyasi partilerden farklı bir konum ve ideolojiye sahip olduğunu düşünen Mustafa Taşar'a göre, ANAP hiçbir siyasi partinin devamı olarak kurulmadığı gibi, değişik düşünce ve görüşleri, bir program ve çatı altında bir araya getirmesi açısından da Türk siyasi tarihinde bir ilki gerçekleştirmiştir (Taşar, 1994:7-8). Temel felsefesini hizmet etmeye adanmış Anavatan Partisi, değişik düşünce ve görüşteki insanları bir program ve çatı altında bir araya getirme vaadiyle ortaya çıkan tek siyasi parti olmaya çalışmıştır (ANAP, 1996:310-312). Bir başka ifadeyle, kendisine kitle partisi görüntüsü vermiştir.

12 Eylül öncesinde yer almayan bu yeni siyasi anlayış ve programla ortaya çıkan ANAP, o dönemde en çok ihtiyaç duyulan uzlaşmayı sağlamayı hedef göstermiş, bu yönüyle de askeri yönetimin desteğini kazanmıştır (ANAP, 2001a; ANAP, 1986:6-7; ANAP, 2001b:9; Ulagay, 1989:121). Milliyetçi, muhafazakâr, liberal, demokrat eğilimleri birleştirme politikası güden ANAP'ın bu propagandasının altında yatan gizli mesaj, Can Kozanoğlu'na göre; "lanetlenmiş eskilerin" yapamadığını yapmak ve "uzlaşmayı sağlamak"tır (Kozanoğlu, 2000:14).

6 Kasım 1983 Seçimleri ve Anavatan Partisi'nin İktidara Gelişi

Darbe sonrası demokrasiye yeniden dönüş sürecinde partiler kurulmaya başlanmış ve partilerin tüzükleri ve kurucuları, Millî Güvenlik Konseyi incelemesi ve onayına tabi tutulmuştur. 24 Ağustos 1983 günü Yüksek Seçim Kurulu seçime katılabilecek partileri açıklamıştır. Milliyetçi Demokrasi Partisi (MDP), seçimlere katılma hakkını ilk kazanan parti olmuştur. Seçimlere katılma hakkını kazanan diğer iki parti ise Halkçı Parti (HP) ve ANAP olmuştur. Birbirinin rakibi olan üç partinin liderleri, askeri rejimle değişik ölçülerde işbirliği halinde bulunmuştur. ANAP'ı rakiplerinden ayıran en önemli özelliği,

bu partinin önceden belirlenmiş bir ekonomik programı (24 Ocak Kararları) hedeflerine ulaştırmak için kurulmuş olmasıydı.

MDP ve Turgut Sunalp askeri rejimin veliahdı olarak kabul ediliyordu. MDP, “Devlet Partisi” misyonuna sahipti. ANAP ise eskiden siyasete egemen olan dört siyasal eğilimi bir araya getirdiğini iddia ediyordu (Tanör vd. 2000:56). Umulanın aksine, Sosyal Demokrat Partinin (SODEP) seçimlere girmesine izin verilmemiştir. SODEP’in seçimlere sokulmama kararını Demirel şöyle değerlendirmiştir: “demokrasi açısından sol bir partinin seçimlere girmesi, sağda olsun, solda olsun demokrat oyları toplaması, ülkenin demokrasiye adım atması açısından faydalıdır” (Çavdar, 1996:273-277; Cemal, 1990:48-51).

Siyasetin finansmanı açısından, üç partiye de ekonomik yardımlar yapılmıştır. Bu yardımlardan en az payı alan ise Halkçı Parti olmuştur. Tek şahıstan en çok 1 milyon lira bağış kabul edilmesi kuralından dolayı, toplu bağış yapanların kaydı tutulmamıştır. Seçim öncesinde, özellikle MDP ve ANAP’a yardım yağmıştır. İş çevreleri ise destekleyecekleri parti konusunda fikir ayrılığına düşmüştür (Doğan, 1985: 388-410). Bu çevrelerin bir kısmı her iki partiye (MDP ve ANAP), bir kısmı ise ANAP’a yardımda bulunmuştur.

6 Kasım seçimleri öncesinde ANAP için yürütülen reklam çalışmalarında bu konuda dünyada en çok gelişmiş ülke olan Amerika örnek alınmıştır. ANAP’ın reklam çalışmalarını yürüten Selim Ege, Kennedy ve Reagan’ın faaliyetlerini inceleyerek ekonomiye ağırlık verip televizyon konuşmaları üzerinde çok çalışmıştır (Çölaşan, 1987:130-138). “Enerji adamı” ve “halktan biri” olarak tanınan Demirel’e nazaran, Özal Yabancı Dil ve Bilgisayar bildiği için kamuoyunda çağdaş değerlere daha uygun bir lider imajı oluşturmuş, bu sırada MDP ve HP’nin sönük ve antipatik propagandalarından da olumlu yönde yararlanmış (Kozanoğlu, 2000:14-16). Diğer partiler, propagandalarının yaklaşık % 60 ile % 90’ını ANAP ve Özal’a ilişkin şikâyetlere ayırmış, yapmayı düşündükleri çalışmalardan çok az bahsetmişlerdir (Çölaşan, 1987).

1980’lerde toplumun iki şeye ihtiyacı vardı: Huzur ve güvenin sağlanması, aşırı fiyat artışları ve azgın enflasyonun dizginlenmesi. Bu gereksinimlerin farkında olan Özal da, 1983’te ANAP’ı kurarken “24 Ocak Kararlarının uzantısı olan bir ekonomik program ve “uzlaştırma birleştirme kaynaştırma” temalarını içeren propaganda çalışmalarıyla toplumdaki özlere cevap verme eğiliminde olmuştur (Ulagay, 1989:28). Enflasyonu indirme, orta direği güçlendirme, iş bitirici bir iktidar olma vaatleriyle halka hitap eden Özal, ekonomik, sosyal, kültürel zorluklara ve eksikliklere karşın; 1983’te, “ben size acı ilaç sunuyorum. Kemerleri sıkın diyorum. Refaha, ancak zor bir yoldan hep birlikte geçerek varabiliriz!” diyerek partisini iktidara taşıma propagandası yapmıştır (Özakman, 2003:132; ANAP, 2000:7).

Kitle psikolojisinden de iyi anlayan Özal, seçim meydanları dışında gittiği her yerde, gördüğü en ufak topluluğa bile hitap etmeden geçmemiştir. Önce adaylarını tek tek tanıtan Özal, halkla şakalaşp onlara fıkralar anlatarak her fırsatta halktan biri olduğu izlenimini oluşturmaya çalışmıştır. Kullanılan Amerikan tarzı, müthiş propaganda teknikleri ve hazırlanan videokasetleriyle binlerce köye ulaşılmış, bunun için “su gibi” para harcamaktan da çekinilmemiştir (Turgut, 1986:458). ANAP, halk karşısında “mazlum, garip bir parti” rolüne soyunarak sol kesimleri bile etkilemeyi bilmiştir (Doğan, 1985:411, 450). Bugün bakıldığında, “dört eğilimi birleştirme” hedefi olan

ANAP'ın bir sentez oluşturma yolunda biraz zorlandığı, bu söylemin zaman zaman sözde kaldığı görülmektedir. Adeta, “ANAP'ın tutkallı” bu düşünce olmuştur (Belge, 1992:195).

6 Kasım seçimleri, siyasi tarihimizde seçmenin en çok rağbet ettiği seçimlerden biri olması özelliğiyle de ayrı bir öneme sahiptir (Evren, 1992:377). 1982 Anayasa Referandumuna katılım oranına benzer bir oranın olduğu gözlenmiştir. Zira 1950-1980 yılları arasında sekiz kez yapılan milletvekili seçimlerine katılma oranı ortalama % 76 olurken, 1960-1980 yılları arasında yapılan yerel seçimlere katılma oranı ise % 66 civarında olmuştur. Cem Eroğul bu konuda, “...bizde seçmenin en aşağı dörtte biri, kendi haline bırakılırsa, olağan zamanlarda sandık başına gitmeyecektir. Oysa 1983 ile 1987 seçimlerinde, katılma oranı % 92'nin üzerinde olmuştur. Böyle bir katılmanın, ceza korkusuyla gerçekleşmiş, dolayısıyla demokratik değeri son derece tartışmalı, yapay bir katılma olduğu, aradaki oran farkından açıkça anlaşılmaktadır” yorumunu yapmaktadır (1991:210).

Yüksek Seçim Kurulu, 14.11.1983 günü 6 Kasım Seçimlerinin resmi sonuçlarını yayımlamıştır. Resmi sonuçlara göre % 45 oy alan ANAP, % 52'lik bir oranla mecliste temsil edilirken; % 30 oy alan HP, % 29 oranında; % 23 oy alan MDP ise % 17'lik oranda temsil olanağı bulmuştur. Hasan Cemal'e göre 6 Kasım'da ANAP'a oy veren seçmenlerin % 50'si AP'li, % 28'i CHP'li, % 15'i MSP'li, % 5'i ise MHP'lidir (1990:79).

Seçim zaferinin arkasından 8 Kasım'da Özal'ı makamında kabul eden Evren: “Sayın basın mensupları, hepinizin bildiği gibi 6 Kasım'da bütün milletin gözü önünde, hatta diyebilirim ki, dünyanın gözü önünde milletvekili seçimlerini gerçekleştirdik. Sizler de müşahede ettiniz ki, bu seçimler tam bir demokratik sistem içinde cereyan etmiş, hiç kimsenin söyleyecek bir sözü kalmamıştır” demiş ve koalisyona gerek bırakmayan bir tablonun ortaya çıkmasını, ANAP'ın tek başına iktidar olmasını sağlıklı bir gelişme olarak değerlendirmiştir (Turgut, 1986: 448-459; *Cumhuriyet*, 9 Kasım 1983).

08.12.1983 tarihinde Özal yeni Bakanlar Kurulu'nu kurmakla görevlendirilmiş, 12.12.1983'te Bakanlar Kurulu listesini Cumhurbaşkanı Evren'e sunmuş, ertesi gün Cumhurbaşkanı listeyi aynen onaylamıştır. Seçimlerden sonra Özal, defalarca Çankaya Köşkü'nü ziyaret etmiş, ancak bir ay sonra hükümeti kurma görevini alabilmiştir (Evren, 1991: 446; Tanör vd. 2000:58). Görevin Özal'a verilmesinin geciktirilmesi ANAP kulislerinde tedirginlik yaratmış, iktidarın ANAP'a verilmeyeceği ve milli koalisyon yapılacağına konuşulması kulaktan kulağa yayılmaya başlamıştır. Tam bu sırada Evren'in Özal'ı Köşk'e çağırması merak uyandırmıştır. Köşk'e giden Özal'ın heyecanını yatıştırmaya çalışan Bedrettin Dalan, şu tavsiyelere bulunmuştur: “Söylentiler eğer doğruysa doğruysa yapılacak tek şey var. O da milletin egemenliği paylaşılmaz. İfade edilecekse, bunun yeri Çankaya değil, halktır. Milli koalisyon önerilirse kesinlikle karşı çıkınız. Gerekirse partiyi kapatırız. Emaneti millete teslim ederiz. Milletvekilliğinden de istifa etmeniz gerekir” (Uncular, 1992:14).

12 Aralık 1983'te sunduğu Bakanlar Kurulu listesinin, Cumhurbaşkanı Evren tarafından 13 Aralık 1983'te onaylanması ile Özal, hükümetini kurma işini tamamlamıştır (*Cumhuriyet*, 13 Kasım 1983, 14 Kasım 1983; Hale, 1996:226-230). 13 Aralık 1983'te onaylanan 45. Cumhuriyet Hükümeti, 24 Aralık 1983'te TBMM'de 213 kabul, 115 ret ve 65 çekimser oyla güvenoyu almıştır (Cemal, 1990:66-67). Yeni hükümetin ilk icraatı, Bakanlıkların Kuruluş Ve Görev Esasları Hakkında Kanun Hükmünde Kararnameler

çıkarak Bakanlıkları birleştirip sayılarını azaltmak olmuştur. Meclis Başkanlığına ve Bakanlıklara askeri rejime yakın olmayan isimler seçilerek yönetimin sivilleşmesi sağlanmıştır. “*Kambiyo Rejimi*” değiştirilmiş, “*Toplu Konut Ve Kamu Ortaklığı Müessesesi*” kurulmuştur. Kamu Ortaklığı Müessesesi sayesinde, Boğaz Köprüsü ve Keban Barajı'nın gelirleri satışa çıkarılmıştır.

Anavatan Partisi İktidarını Pekiştirmesi ve İcraatları

Bülent Daver, siyasi iktidar literatür bulgularına dayalı olarak Askeri yönetimin gölgesi altında kurulan Anavatan Partisi ve Özal'ın iktidarını pekiştirmesini şu şekilde açıklamaktadır: Bir iktidar partisinin amacı, münhasıran iktidarı ele geçirmektir (Daver, 1968:215). Her iktidar gibi, ANAP ve Özal da bu amaç doğrultusunda iktidarını sağlam bir zemine oturabilmek için son derece esnek bir tutum sergilemiştir.

Sunalp Paşa'ya göre sivil ve liberal bir imaj çizen Özal, “millet devlet için değil, devlet millet için vardır” söylemini sürekli kullanıyordu. Askerlerin, aksine Özal'ın yumuşak üslubu taraftar topluyordu. Özal, daha önce mahkemelik olduğu Cumhuriyet Gazetesini bile ziyaret edecek kadar esnek olabiliyordu. Özal, Evren'e karşı “*uslu çocuk*” rolünü sergiliyordu. ANAP ise eskinin devamı olmayan ve eskilerin üstesinden gelebilecek, 12 Eylül'ün istediği gibi bir parti imajı çiziyordu. Demirel'i saf dışı etme amacını belli etmeyen Özal, “*Abi*”siyle ilgili tek kötü söz söylemiyordu. Özellikle Demirel'in siyasetten uzak tutulacağı göz önünde bulunduruyordu. Özal, bir özel sohbet sırasında da “*Anayasanın geçici maddelerine güvenerek politikaya girdim; başka türlü giremezdim*” diyerek konuyla ilgili düşüncesini, açıkça ortaya koymuştur (Cemal, 1990:23-24). Tüm bunların yanında Özal, dış basını askeri yönetim üzerinde bir baskı aracı olarak kullanıyordu. Avrupa Ekonomik Topluluğuna tam üyelik başvurusu yaparak, dış desteği sürekli hale getirmeye ve böylece siyasi yaşamı boyunca Batı'dan yana olduğunu gösteriyordu. Özetle, iktidara gidilen yolda iç ve dış destekler zamana yayılarak ustaca hareket edilmiştir.

ANAP'ın iktidarını pekiştirmesinin ve göstergelerinden biri de 25 Mart 1984 Yerel seçimleridir. “*Genel seçim rüzgârı ANAP yelkenini doldurmuşken*” çabucak seçime gidilmesini isteyen Özal, özellikle DYP'nin toparlanmasına fırsat vermeden sürpriz bir tarih belirlemek istemiştir. SODEP, DYP ve RP'nin yerel seçimlere girmesine çok da sıcak bakmayan Özal, içte ve dışta demokratik imajının zedelenmemesi için bunu bir zorunluluk olarak görmüştür. Bu partilerin seçimlere girmesine dair kanun çıkarılmadan önce “*PIAR*”a bir araştırma yaptıran Özal, muhtemel bir seçimde % 37,5 oy oranıyla birinci olacağını görüp rahatladıktan bir gün sonra, 5 Ocak 1984 Perşembe günü, SODEP, DYP ve RP'nin de seçimlere katılmalarını öngören yasa önerisini bir “*baskın havasında*” Meclis'ten geçirmiştir (Parla, 1995:141-144). Seçime giren yeni partiler, eski başkanlarının yasakları kalkıncaya kadar emanet usulüyle idare edilmiştir.

Seçimler 25 Mart 1984 günü yapılmıştır. Bu tarihte yapılan yerel seçimlerde, ANAP % 41,5 oy oranıyla 54 il ve 328 ilçe; SODEP % 22 oy oranıyla 8 il, 191 ilçe; DYP % 13,72 oy oranıyla 61 ilçe; HP % 8,5'lik oy oranıyla 28 ilçe; MDP % 7,87 oy oranıyla 3 il, 34 ilçe; RP % 4,73'lük oy oranıyla 2 il ve 6 ilçe almıştır. Seçim sonuçlarına göre, ANAP neredeyse yerel iktidarı tamamen ele geçirmiştir. Seçim sonucunun, aynı zamanda ANAP için güvenoyu niteliği taşıdığı haberlere konu olmuştur (Cumhuriyet, 26 Mart 1984). ANAP, yaptığı propagandalar sonunda “*ilk raundu*” kazanmanın keyfini

yaşamıştır. ANAP, hükümet olmanın sağladığı avantajları akılcıca kullanarak bu seçimden de zaferle çıkmıştır (Belge, 1992:189). Bu başarı sayesinde, belediyeler sahip oldukları kaynaklar ve yaptıkları faaliyetlerle ANAP'ı siyasette kökleştirmeye çalışacaklardır.

ANAP İktidarının icraat hedeflerinden ilki, enflasyonu tek haneli rakamlara indirmektir. Parti ve hükümet programlarında belirtilen hedeflere ancak bu ekonomik hedefe ulaşılması halinde varılabileceği öngörülüyordu (Ulagay, 1987:74-75). ANAP iktidarı döneminde dış kaynak ihtiyacını borçlanarak karşılayan Türkiye'nin dış borçları hızla artarken, faizleri yükselterek tasarrufları artırma planları tutmamış, vergi gelirleri de tüm çabalara rağmen artırılamayınca devlet büyük çapta iç borçlanmaya yönelmek zorunda kalmıştır. Sürekli zam yaparak kaynak yaratmaya çalışan KİT'ler de enflasyonu körüklemiştir. Her yılın başında % 25 olacağı duyurulan enflasyon oranı, 1984'te % 45-50, 1985'te ise % 40-45 dolayında gerçekleşmiştir (Ulagay, 1987:91-92).

Enflasyonu iki yıl içinde % 10'a indireceğini vaat ederek iktidara gelen ANAP, üç yıllık iktidarı sonunda umduğu başarıyı sağlayamamış ve tüketici fiyatlarındaki yıllık artışlar % 30 ve üzerinde gerçekleşmiştir. Ulagay'a (1987:142) göre enflasyon özelinde ekonomide istenilen başarının elde edilememesinin ortaya koyduğu gerçek şu olmuştur: *“Özal'ın Türkiye'deki enflasyona koyduğu teşhis büyük ölçüde yanlıştır. Bu nedenle uygulamaya çalıştığı tedavi çoğu kez tam olarak uygulanamıyor, tam olarak uygulanması halinde bile istenen sonuçları vermesi kuşkuyla görünüyordu”*.

Özal'ın uyguladığı ekonomi politikası değişik kesimlerce eleştirilecek ve bu konuda farklı yorumlar yapılacaktır. Ulagay'a göre, “sosyal adaletçi uygulama olarak sunulan yüksek faiz politikası, aslında sermaye kesimine ve bu kesim içinde de öncelikle ekonomiye katkısı sınırlı rantiyelere gelir aktarmak için kullanılan bir mekanizma olmuş, gelir dağılımındaki bozulmaya önemli katkıda bulunmuştur” (Ulagay, 1987:31, 246). Yine aynı yazara, “sosyal adaleti sağlamaktan uzak olarak uygulanan yüksek faiz politikasıyla, faiz pastasının aslan payını (yaklaşık % 60'mı) en fazla 1 milyon civarındaki büyük tasarruf sahipleri almıştır. Yaklaşık 7 milyon civarındaki küçük ve orta hesap sahibi ise, yılda ancak 100 bin lira dolayında faiz geliri elde etmiştir. Kısacası, bu politika sayesinde *“pastanın kremasını yiyenler”* büyük tasarruf sahipleri olmuştur. 1986 yılı fiyatlarıyla bankaların 1981'den 1986 yılı sonuna kadar ödedikleri toplam faizler 15 trilyon lira civarındadır. 100-110 bin dolayındaki büyük para (5 milyonun üzerinde) sahipleri ise bu gelirin yaklaşık % 20-21'ine yani 3 trilyon lirasına sahip olmuştur. Banka faizlerinin yanı sıra devletin, hazine bonoları, tahvilleri ve gelir ortaklığı senetlerine ödediği yüksek rakamlar da bu konuda hesaba katılmalıdır” diyerek görüşlerini açıklamıştır (Ulagay, 1987:165-168).

1980'lerdeki ekonomi uygulaması, “kemer sıkma ve serbestleşmeyi” esas almakla birlikte Özal'ın uyguladığı ekonomik sistem gerçekte Almanya'da Ludwig Erhard'ın savunduğu “Vicdanlı Serbest Pazar Ekonomisi”nden başka bir şey değildir (Alkan, 2001:154-155). Bu sisteme göre devlet sosyal hizmetlere büyük önem verir, fakirin ve muhtacın yanındadır. Uygulamada ise teori ile pratik birbirine uymamıştır. Çalışma gelirlerinin milli gelirdeki payı 1979'da % 33'lerdeyken bu pay 1986'da % 17-18'lere gerilemiş, sermaye gelirlerinin payı ise % 43'ten % 64'e yükselmiştir. Diğer bir anlatımla

emek gelirleri ile sermaye gelirleri arasındaki fark 7 kattan 11 kata yükselmiştir (Merkez Bankası, 1986; Aktaran Ulagay, 1987:235; Kepenek ve Yentürk, 2000:203, 515).

24 Ocak Kararları, Askeri Yönetim ve Özal İktidarının ekonomi politikalarından birisi de yüksek oranlı devalüasyon yapılarak döviz gelirlerinin artırılmasıyla Türkiye'nin düzenli borç ödeyebilir bir ülke haline getirmektir. Bu amaç doğrultusunda sürekli devalüasyonla ihraç mallarının döviz cinsinden fiyatları azaltılarak ülke dışına satışı kolaylaştırılmıştır (Kepenek ve Yentürk, 2000:205). Bu dönemde yapılan devalüasyonlar kısa süre için döviz girişini artırsa da, ülkenin ithalatı önemli ölçüde sınırlı ürünlere dayalı olduğu için, ithalat mallarının fiyatındaki artış, maliyet artışına ve fiyatlara da yansımıştır. Sonuç olarak devalüasyon kendi amacını yok etmiş ya da kendi nedenini yeniden oluşturmuştur (Kepenek ve Yentürk, 2000:203, 505).

Hükümet programında ekonomi politikasına birinci sırada yer veren Özal, dış politikada da ağırlığı ekonomiye vermiştir. 1984'te yaptığı bir konuşmada Özal, ekonomik gücün bir ülkenin dış siyasetteki ağırlığı açısından önemini şöyle açıklamaktadır (Cemal, 1990:293)

“Ekonomisi dışarıya el açmayı icap ettiren bir ülkenin siyasi ağırlığı da olmayacağına inanıyoruz. Ekonomisi kuvvetlenen ülke, siyasi ağırlığa sahip olur. Bir ülkenin dış siyasetinde benim kanaatim, ekonomi yüzde 80 ağırlıktadır. Bütün ülkelerin, sefirleri, bakanları, başbakanları bugün artık mal satmak için uğraşıyorlar. Ve siyasi ağırlığı da buna göre ayarlıyorlar. Çoğunu gördüm, şu malı alm, şu işinizi kolaylaştıralım diyenler var. Onun için bu konularda gerçekçi olma mecburiyeti var. Siyaseti salonlarda güzel lâf etmek şeklinde anlamıyorum ben. Hepsi karşılıklı menfaate dayanır. Tabii bu menfaatin içinde de ticari hususlar önem kazanıyor.” (Cemal, 1990:293)

Ekonomi esaslı dış politikada Özal, eli kolu uzun ABD ile hiçbir zaman sorun yaşamak istememiştir. Zira dünya banka sisteminin ağırlığı Amerika'dadır. İsrail Lobisinin ABD'deki ağırlığını bilen Özal, İsrail ile iyi ilişkiler kurmuştur. Bu ilişkiyi de pencereyi hafif aralık bırakmak olarak tarif etmiştir. Yunanistan'la da barışçıl ilişkiler kurulmak istenmiştir. Başbakanlık makamına oturur oturmaz ilk işi, Dışişleri Bakanlığı'na bile bildirmeden, Yunanistan'a karşı uygulanan vizeyi tek taraflı kaldırmak olmuştur. Körfez (İran-İrak) Savaşı sırasında “aktif tarafsızlık” ve dostluk siyaseti izleyen Özal, Suriye için de benzer bir tutum izleyerek Suriye'yi son 30 yıldır ziyaret eden ilk Başbakan sıfatını almıştır. Özal'ın hedefi, Suriye'yle ekonomik ilişkileri geliştirerek arayı yumuşatmak ve PKK'nin bu ülkeden gördüğü desteği en aza indirmek, hatta sona erdirmektir. (Cemal, 1990:293):

Sovyetler Birliği'yle özellikle ekonomik ilişkileri daha iyiye götürmeyi isteyen Özal, doğal gaz alımıyla İran ve Irak petrolüne olan ihtiyacı dengelemiştir. Böylece Türkiye'nin manevra alanı da genişletilmiştir. 14 Nisan 1987'de Avrupa Topluluğuna (AT) tam üyelik başvurusu yapan Özal, dış politikada Batıdan yana olduğunu göstermeye çalışmıştır. Özal, Türkiye'yi kendi içinde görmek istemeyen Avrupa Topluluğuna karşı tavır almamış aksine daha yakın ilişkiler kurmaya çalışmalıydı çünkü bu onun için kredi ve yabancı sermaye demektir (Cemal, 1990:28). ABD ve AT'den sonra dış politikaya Uzakdoğu'da eklenmiştir. Japonya'nın ağırlığı olduğu Pasifik Havzası'nın 21. yüzyıldaki ekonomik ağırlığından yararlanılması da amaçlanmıştır.

Her ne kadar dört eğilimi birleştirme iddiasında olsa da, ANAP ile Askeri yönetimin kesiştiği noktalardan birisi de Türk-İslam sentezidir. ANAP iktidarı döneminde bu sentezi devletin resmi görüşü haline getirmeye çalışan dernekler ve birliklerle de karşılaşmaktadır. Bu dönemde devlet kurumları ve kadroları ile bu yapılanmalar arasında dolaylı ve doğrudan ilişkiler kurulmaya başlanmıştır. Bu tip dernek ve birliklerden gelenler, ANAP aracılığıyla devlet kadrolarında kendilerine yer bulmaya başlamıştır. Muhafazakâr çevrelerin ANAP iktidarına yönelik sempatisi ve desteğinde gözle görülür oranda artış yaşandığı tespit edilmiştir (Cemal, 1990:17).

Özal İktidarı döneminde Kanun Hükmünde Kararname (KHK) yetkisi çok fazla kullanılmıştır. KHK yetkisi ilk kez, 31.05.1972'de kullanılmıştır. Bu yetki ile 12 Eylül 1980 öncesindeki 9 yılda 34 adet KHK çıkartılmıştır. Üç yıllık askeri yönetim döneminde ise 91 adet KHK çıkarılmıştır. Buna karşılık 5 yıllık Özal iktidarı sırasında tam 161 adet KHK çıkarılmıştır. Yani toplam Kanun Hükmünde Kararnamelerin yaklaşık % 11.5'i 12 Eylül öncesinde; % 31.1'i 12 Eylül döneminde; % 56.2'si ise beş yıllık Özal iktidarı döneminde çıkarılmıştır. Özal Döneminde (1983-1989) 354 yasa çıkarıldığı dikkate alınırsa, yaklaşık 2 yasaya karşılık 1 KHK çıkarıldığı görülmektedir. Bu dönemde personel rejiminin tümü KHK'larla düzenlenmiştir. Bu KHK'lardan hiçbiri de TBMM'de ele alınmamıştır (Cemal, 1990:129).

SONUÇ

12 Eylül 1980'den itibaren Türkiye siyaseti her yönüyle farklı bir döneme girmiştir. Terörü önleyip ülkeyi eski huzurlu günlerine kavuşturma idealinde olan askerler, ülke yönetimine el koymuşlar ve üç yıllık bir iktidar sürecinin ardından yönetimi sivilere devretme kararı almışlardır. Bu karara bağlı olarak Demokrasiye dönüş çalışmaları başlamış ve seçimler yapılmıştır. Seçimler aracılığıyla sivil iktidarlar, devleti yönetmeye tekrar başlamıştır. Atatürk İlke Ve İnkılaplarını ve Atatürkçülüğü temel prensip kabul eden 12 Eylülü yapan askerlerin Turgut Özal'ı, önce Başbakan Yardımcısı ve Devlet Bakanı, ardından da Başbakan yaptıkları ya da bu görevlere gelmesinde etkili oldukları gözlenmiştir (Yetkin, 1997:232).

Turgut Özal liderliğindeki ANAP'm, seçim öncesinden itibaren savunduğu değişim, farklı siyaset ve yönetim anlayışını seçim sonrasında da devam ettirmiş; muhafazakâr, milliyetçi, sosyal adaletçi ve serbest piyasaya dayalı bir kimlik etrafında siyaset yaparak 1983 sonrası Türkiye'de yaşanan değişim ve gelişime büyük oranda katkıda bulunduğu görülmüştür. Merkez sağ partilerin sahip oldukları milliyetçi, muhafazakâr, demokrat ve liberal ideolojiye Anavatan Partisi'nin de sahip olduğu gözlenmiştir.

Özal, Teknisyen ya da Başbakan Yardımcısı olduğu dönemlerde ekonomi alanında istikrarı büyümenin önüne koymuştur (Ulagay, 1987:31, 246). İktidara gelirken temel hedefinin ekonomik sorunları ne pahasına olursa olsun çözmek olduğunu savunan Anavatan Partisi'nin, iktidara geldikten sonra da 24 Ocak Kararlarının devamı olan bir ekonomi siyaseti izlediği ancak, hedeflediği limitlere bir türlü yaklaşamadığı gözlenmiştir.

Askerlerin desteğini sağlayan Özal'm, özellikle aktif siyasete atıldığı ilk yıllarda, ılımlı ve uyumlu tavırlarıyla Evren'i memnun etmeye çalıştığı yönünde değerlendirme ve

tespitler yapılmıştır. Nitekim 1983 yılında Hasan Cemal'le görüşen bir ANAP'lının yorumları bu tespitleri doğrulamaktadır (1990:71-72): “1960 27 Mayıs'ını, 1971 12 Mart'ını biliyordu Özal. 1983'te seçim kazanmanın sarhoşluğunu yaşasaydı çok öteye gidemezdi. Köprüden kolay kolay geçemezdik. Sık sık “Hiçbir şeyi kavgayla halledemeyiz” derdi o günlerde.”

Özal'ı Özal yapan ve onun 1983'ten 1989'a kadar iktidarda kalmasını sağlayan en önemli nedenin; 1980'ler Türkiye'sindeki oluşumları, özlemleri, potansiyelleri, Türk toplumundaki eğilimleri, istekleri son derece doğru teşhis etmiş olmasıdır. Bu dönemde yapılan anketlerde, 12 Eylül sonrasında politikacı imajı değişerek, “dava adamlığından” daha çok “iş bitiricilik” ve “icraatçılık” yaklaşımlarının ön plana çıktığı tespit edilmiştir.

Faturalı yaşam, KDV, Köprü geliri satmak, Fak-Fuk Fon, GAP, Yap-İşlet-Devret uygulamaları ve sloganları kamuoyunda “yenilikçiliğin” simgeleri olarak belirmiş, “ekonomik sorunları çözecek adam, Turgut Özal'dır” görüntüsünün yerleştirilme çalışıldığı gözlenmiştir (Cemal, 1990:194).

Başarılı veya başarısız nasıl kabul edilirse edilsin Özal ve ANAP, Türkiye'nin bir dönemine mührünü vurmuştur. Askeri yönetimden sonra iktidara gelmesi sonucunda bir kısım sorunların yaşanmasına karşın Türkiye'nin ufkunun açmıştır. Anarşinin yaşanmadığı bu dönemde Türk insanı gerek ekonomi gerekse diğer alanlarda ilklerle karşılaşmıştır. Bir Turgut Özal icadı olan Yap-İşlet-Devret modeli, özelleştirme literatürüne Türkiye kaynaklı bir kavram olarak girmiştir.

TEŞEKKÜR

Bu çalışma, Yazar tarafından 2005 yılında tamamlanan, Dokuz Eylül Üniversitesi Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi Enstitüsü'ne sunulan ve kabul edilen “Anavatan Partisi'nin Kuruluşu ve İktidara Gelişi” başlıklı yüksek Lisans Tezinden büyük ölçüde yararlanmıştır.

KAYNAKÇA

- Alkan, T. (2001), *Anavatan Partisinin Türkiye Vizyonu*. İstanbul: Kaynak Yayınları.
- ANAP. (1986), *Anavatan Partisi. 2.Olağan Küçük Kongresi Faaliyet Raporu*. Ankara: ANAP Yayınları.
- ANAP. (1996), *1983'den 2000'li Yıllara Anavatan*. Ankara: ANAP Yayınları.
- ANAP. (2000), *İzmir İl Başkanlığı 8.Olağan Kongresi Faaliyet Raporu*. İzmir: ANAP İzmir İl Başkanlığı.
- ANAP. (2001a), *Anavatan Partisi 18.Yıl Özel Sayısı*. Ankara: ANAP Yayınları.
- ANAP. (2001b), *Anavatan Partisinin Türkiye Vizyonu*. Ankara: ANAP Yayınları.
- Arcayürek, C. (1986), *Cüneyt Arcayürek Açıklıyor - 10: Demokrasi Dur 12 Eylül 1980 (Nisan 1980 - Eylül 1980)*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Arcayürek, C. (2000), *Demokrasi Döneminde Üç Adam*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Belge, M. (1992), *Anavatan Partisi ve Müttetikleri-Apolitik Bir Politik Parti, 12 yıl Sonra 12 Eylül içinde*. İstanbul: Birikim Yayınları.
- Cemal, H. (1990), *Özal Hikâyesi*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Cumhuriyet Gazetesi*. 13 Kasım 1983.

- Cumhuriyet Gazetesi*. 14 Kasım 1983.
- Cumhuriyet Gazetesi*. 26 Mart 1984.
- Cumhuriyet Gazetesi*. 9 Kasım 1983.
- Çavdar, T. (1996), *Türkiye'nin Demokrasi Tarihi 1950-1995*. Ankara: İmge Yayınları.
- Çölaşan, E. (1987), *Selim Egeli'yle Röportaj, Biz Kırk Kişiyiz Birbirimizi Biliriz İçinde*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Daver, B. (1968), *Siyasal Bilime Giriş*. Ankara: Ankara Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayınları.
- Doğan, Y. (1985), *Dar Sokakta Siyaset (1980-1983)*. İstanbul: Tekin Yayınları.
- Donat, Y. (1987a), *Yavuz Donat'ın Vitrininden 2- Buyruklu Demokrasi 1980-1983*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Donat, Y. (1987b), *Yavuz Donat'ın Vitrininden 3- Özal'lı Yıllar 1983-1987*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Eroğul, C. (1991), *Devlet Yönetimine Katılma Hakkı*. Ankara: İmge Yayınları.
- Evren, K. (1991), *Kenan Evren'in Anıları*. İstanbul: Milliyet Yayınları.
- Hale, W. (1996), *1789'dan Günümüze Türkiye'de Ordu ve Siyaset*. İstanbul: Hil Yayınları.
- Kepenek, Y., ve Yentürk, N. (2000), *Türkiye Ekonomisi*. İstanbul: Remzi Yayınları.
- Kongar, E. (1987), *12 Eylül ve Sonrası*. İstanbul: Say Yayınları.
- Kozanoğlu, C. (2000), *Cilâlı İmaj Devri 1980'lerden 90'lara Türkiye ve Starları*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Özakman, T. (2003), *19 Mayıs 1999 Atatürk Yeniden Samsun'da*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Özturanlı, M. İ. (1999), *Türkiye'de Laikliğin Serüveni*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.
- Parla, T. (1995), *Türkiye'nin Siyasal Rejimi 1980-1989*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Tanör, B., Boratav, K., ve Akşin, S. (2000), *Türkiye Tarihi 5- Bugünkü Türkiye 1980-1995*. İstanbul: Cem yayınları.
- Taşar, M. (1994), *ANAP Genel Sekreteri Mustafa Taşar'ın Parti İçi Eğitim Çalışmalarında Yaptığı 21.10.1994 Tarihli Konuşma Metni*, www.anap.org.tr, Erişim Tarihi: 01.02.2005.
- Turgut, H. (1986), *12 Eylül Partileri*. İstanbul: ABC Ajansı Yayınları.
- Ulagay, O. (1987), *Özal Ekonomisinde Paramız Pul Olurken Kim Kazandı Kim Kaybetti*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Ulagay, O. (1989), *Özal'ı Aşmak İçin*. İstanbul: AFA Yayınları.
- Uncular, B. (1992), *İşte Böyle bir Meclis 1983-1991*. İstanbul: Bilgi Yayınları.
- Yetkin, Ç. (1997), *Vatan Sağ Olsun*. İstanbul: Toplumsal Dönüşüm Yayınları.